

Samut Prakarn (Klong Dan) Dự án quản lý nước thải công nghiệp ở Thái Lan

Thứ bảy, 27/2/2010

Klong Dan thuộc tỉnh Samut Prakarn, Thái Lan. Mặc dù chỉ cách Bangkok 20km về phía Đông, và rất gần với các khu công nghiệp, Klong Dan vẫn giữ được sự giàu có về tài nguyên thiên nhiên và môi trường. Cuộc sống của nhiều người trong số 60.000 cư dân nơi đây vẫn phụ thuộc vào nghề cá, và nuôi trai lấy ngọc.

Vào tháng 11/1995, Ngân hàng Phát triển Châu Á (ADB) chấp thuận khoản vay 150 triệu đô la Mỹ để giúp Cục Kiểm soát Ô nhiễm của chính phủ Thái Lan xây dựng hệ thống quản lý nước thải công nghiệp từ các nhà máy và từ khu vực dân cư ở trung tâm thủ đô Bangkok cũng như cả khu vực Samut Prakarn.

Theo đề án ban đầu, hai nhà máy xử lý nước thải riêng biệt sẽ được xây dựng gần nguồn nước thải chính, nơi tập trung khoảng 5.000 nhà máy, xí nghiệp. Tuy nhiên, vào thời điểm ADB thông qua khoản vay bổ sung trị giá 80 triệu đô la Mỹ, địa điểm thực hiện dự án được dời 20km xa khỏi vị trí ban đầu, đến Klong Dan, phía Đông tỉnh Samut Prakarn. Tại đây, kế hoạch mới sẽ là xây dựng một nhà máy xử lý nước thải tập trung duy nhất, có quy mô thuộc vào loại lớn nhất Đông Nam Á, xử lý 525.000m³ nước thải mỗi ngày, bao gồm cả kim loại nặng và chất thải độc hại.

Quỹ Hợp tác kinh tế hải ngoại Nhật Bản (OEFC, về sau được tái cấu trúc và đổi tên thành Ngân hàng Hợp tác Quốc tế Nhật Bản – JBIC, và gần đây nhất đổi tên thành Tổ chức Hợp tác Quốc tế Nhật Bản - JICA) cũng dành một khoản vay 50 triệu đô la Mỹ cho dự án này. Sau khi thay đổi địa bàn xây dựng, tổng ngân sách của dự án nhà máy xử lý nước thải tăng hơn gấp đôi, đạt 687 triệu đô la Mỹ.

Người dân Klong Dan chỉ biết đến sự có mặt của dự án khổng lồ này sau khi việc thi công được tiến hành. Cuối năm 1998, họ sững sờ nhìn thấy một tấm bảng được dựng lên bởi công ty thi công, một công ty liên doanh, ngay trước khu nhà quản lý nước thải.

Người dân vô cùng bất ngờ khi biết nhà máy xử lý nước thải quy mô lớn này sẽ được xây dựng ngay tại khu vực sinh sống của mình. Người dân địa phương, ngoài việc không được công bố thông tin liên quan cũng như không được tham gia đầy đủ vào quá trình của dự án, đã chỉ ra những thiếu sót nghiêm trọng của dự án siêu nhà máy này. Đó là:

1. Thiết kế của nhà máy không theo đúng quy trình xử lý kim loại nặng và chất thải độc hại. Nước sau xử lý sẽ được đổ trực tiếp ra biển và do đó sẽ hủy hoại hoạt động đánh bắt cá của người dân địa phương;
2. Nhà máy được xây dựng trên vùng đất lún ven biển, thường xuyên chịu ảnh hưởng của lũ lụt và xói lở;
3. Báo cáo Đánh giá tác động môi trường (EIA) không được thực hiện ở Klong Dan; và
4. Khu đất thuộc dự án có sự nhập nhằng với đất công, như hệ thống đê, vốn theo luật không được phép mua, bán. Đất cho nhà máy, ước khoảng 3.040.000m² được bán với giá “cao ngất” so với giá thực, chưa kể đến việc địa điểm thi công dự án bỗng nhiên được thay đổi.

Người dân Klong Dan sau đó được biết ADB hỗ trợ tài chính cho dự án và hội nghị thường niên lần thứ 33 của ADB sẽ diễn ra ở Chiang Mai, Thái Lan vào tháng 5/2000. Họ quyết định sẽ đối thoại trực tiếp với ADB, tin rằng ADB sẽ đồng ý chấm dứt dự án đầy tranh cãi này. Do đó, 200 người dân từ Klong Dan đến gặp các chuyên gia kỹ thuật của ADB, bao gồm phó chủ tịch và các giám đốc đặc trách, tại Chiang Mai. Tuy nhiên, sự việc diễn tiến theo chiều hướng rất khó khăn cho người dân khi thuyết phục ADB tin những gì họ cho rằng quá hiển nhiên. Hệ quả là vào tháng 6/2000, một cuộc họp giữa một nhóm chuyên trách của ADB và người dân diễn ra ở Klong Dan. Cuối năm 2000, người dân Klong Dan gõ cửa Ban chống Tham nhũng của ADB. Người dân một lòng cảnh báo với ADB về dự án có vấn đề này, nhưng những nỗ lực của họ không mang lại kết quả. Vào thời điểm ADB quyết định cử một nhóm chuyên gia độc lập xem xét lại dự án nhà máy xử lý nước thải, tháng 3/2001, người dân Klong Dan gần như không còn mong đợi ADB sẽ thừa nhận những sai sót của dự án này.

Tuy nhiên, với quyết tâm cố gắng mọi cách để bãi bỏ dự án, vào tháng 4/2001, người dân Klong Dan bắt đầu điền vào thư khiếu nại chính thức gửi đến Ủy ban Thanh tra của ADB (hiện nay cơ quan này được chia thành 2 bộ phận riêng: Văn phòng hỗ trợ dự án và Ủy ban Xem xét Khiếu

nại). Theo thủ tục, Ủy ban Thanh tra phải tiến hành điều tra thực tế tại Klong Dan; họ cố gắng để cuộc điều tra được triển khai vào tháng 10/2001. Tuy nhiên, chính phủ Thái Lan đã không cho phép các thành viên của Ủy ban Thanh tra vào Thái Lan. Do đó, Ủy ban Thanh tra đã hoàn tất báo cáo vào tháng 12/2001 mà không gặp trực tiếp người dân Klong Dan, nhưng báo cáo này chỉ ra rằng ADB đã vi phạm nhiều điều khoản và thủ tục của chính mình.

Nhận xét này rất có ý nghĩa, đưa sự việc chưa được quan tâm thỏa đáng trước đây về đúng vị trí. Dù vậy, tin xấu là, Ủy ban Thanh tra vẫn không đồng ý cần phải hủy bỏ dự án xử lý nước thải này. Họ đề xuất một số thay đổi nhỏ để khắc phục, chẳng hạn, bồi thường thỏa đáng cho người dân bị ảnh hưởng bởi dự án. Nhưng tệ hơn là lãnh đạo ADB đã phủ quyết các kết luận của Ủy ban Thanh tra và không thừa nhận đã vi phạm các chính sách của chính ADB được nêu trong báo cáo. Vào ngày 25/3/2002, Ban Giám đốc của ADB thảo luận về trường hợp của Klong Dan nhưng tránh không có quyết định rõ ràng nào về vấn đề vi phạm các chính sách và thủ tục của ADB.

Sự thay đổi cuối cùng lại đến từ phía Thái Lan. Thủ tướng Thaksin Shinawatra, người lên nắm quyền năm 2001, hứa sẽ xem xét lại những dự án lớn trong trong hạng mục xây dựng cơ sở hạ tầng gây tranh cãi trong dư luận, bao gồm nhà máy xử lý nước thải Klong Dan. Trên thực tế, ông Thaksin đã đến Klong Dan vào tháng 5/2002 và nói trước người dân Klong Dan rằng “Dự án này (nhà máy xử lý nước thải) không minh bạch.” Chính quyền Thaksin sau đó đã thành lập nhiều ủy ban, tiến hành nhiều nghiên cứu đánh giá. Dựa trên kết quả của những nghiên cứu này, ngày 24/2/2003, ông Prapat Panyachartrak, người sau này là Bộ trưởng Bộ Tài Nguyên Thiên nhiên và Môi trường, yêu cầu việc thi công nhà máy phải bị đình chỉ, với lý do, chính quyền tìm thấy một sai sót trong bản hợp đồng dự án. Phía công ty thi công đã không thông báo với chính quyền về việc một công ty thành viên chuyên về xử lý nước thải đã rút cổ phần khỏi liên doanh này trước khi hợp đồng được ký. Liên doanh này không có khả năng thực hiện dự án nếu thiếu công ty đã rút vốn.

Sau đó, ngày 13/1/2004, Cục Kiểm Soát Ô nhiễm đã xét xử 19 công ty tư nhân và cá nhân tại Tòa án Hình sự vương quốc Thái Lan, trong đó có ông Vattana Asavahame, cựu phó Bộ trưởng Bộ Nội Vụ vì đã dùng giấy chứng nhận đất đai bất hợp pháp cho mảnh đất xây dựng dự án và bán mảnh đất này cho Cục Kiểm soát Ô nhiễm với giá “trên trời”. Vào tháng 3/2004, Bộ Địa Chính công bố giấy tờ về mảnh đất 3.040.000m². Văn bản này vô hiệu hóa hợp đồng của chính quyền với bên thi công.

Ngày 14/6/2007, Ủy ban Quốc gia chống Tham nhũng Thái Lan (NCCC) kết luận 9 quan chức cao cấp, trong đó có ông Vattana, có liên quan đến việc sử dụng giấy tờ đất đai bất hợp pháp và quyết định chuyển sự vụ đến tòa án Hình sự Tối cao chuyên xử lý những quan chức giữ vị trí có ảnh hưởng về chính trị. Phiên tòa dự định sẽ phán quyết vào tháng Tám. Tuy nhiên, ông Vattana đã trốn khỏi Thái Lan và không xuất hiện tại Tòa. Phiên tòa sau đó đã tuyên ông Vattana có tội

vì đã hối lộ viên chức để tranh thủ số đất liên quan đến dự án. Ông bị tuyên phạt vắng mặt 10 năm tù giam.

Tháng 10/2009, Tòa án Quận Dusit cũng có phán quyết về trường hợp Klong Dan nhưng cuối cùng bản án được hoãn đến tháng 11 cùng năm, do ông Vattana không xuất hiện tại tòa. Tòa công bố lệnh bắt ông Vattana. Ngày 12/11/2009 ông Vattana bị tuyên án vắng mặt 3 năm tù giam.

Không lâu sau khi bản hợp đồng của đại diện cơ quan công quyền Thái với công ty liên doanh thi công được tuyên bố vô hiệu vào tháng 3/2003, JBIC yêu cầu chính phủ Thái phải hoàn trả lại toàn bộ khoản vay đã nhận. Đối với ADB, họ đăng trên website của mình một báo cáo giữa năm về dự án Klong Dan với mục đích giám sát việc triển khai các biện pháp khắc phục đã được Ủy ban Thanh tra ADB đề xuất và được Ban Giám đốc của ADB chấp thuận. ADB dừng việc công bố thêm các báo cáo từ năm 2004. Dự án Nhà máy xử lý nước thải Samut Prakarn hiện nay bị bãi bỏ hoàn toàn.

Trong thời gian đó, nhà máy xử lý nước thải chưa bao giờ hoàn thiện này bị bỏ hoang ở Klong Dan. Chính phủ Thái Lan có lúc cho thấy ý định xem xét lại dự án, họ sẽ lắp đặt một hệ thống tái sử dụng nước sau xử lý, thay vì xả nước này trực tiếp ra biển để tránh tổn hại đến môi trường. Người dân địa phương phản đối ý định này của chính quyền và họ gửi đề án chuyển đổi nơi này trở thành một trung tâm nghiên cứu An ninh môi sinh đại dương. Nếu có dịp đi dọc theo các con kênh (Klong có nghĩa là kênh, mương trong tiếng Thái) ở Klong Dan ngày nay, bạn đừng bất ngờ khi nhìn thấy sự hồi sinh mạnh mẽ và nhanh chóng của rừng đước, vốn một thời bị chặt trắng để phục vụ việc xây dựng nhà máy và lắp đặt đường ống dẫn nước thải. Và cũng thật khó hình dung có một nhà máy xử lý nước thải khổng lồ đang nằm im phía sau cánh rừng. Chỉ có tự nhiên biết rõ nhất người dân nơi đây muốn Klong Dan được sống như thế nào.

Tài liệu của: Mekong Watch

Hình ảnh: Trung tâm Thông tin Ngân hàng (BIC) và Yu Terashima

Tác giả: Toshi Doi, toshi-doi@mid.biglobe.ne.jp

Người dịch: Hồng Vân Phạm Thị, Mekong School